

קובץ

הערות וביאורים

בלקו"ש, חסידות, ובנגלה

בא

גליון טו (לה)

יוצא לאור ע"י

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

417 טראי עוועניו • ברוקלין, ניו יארק

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר (מוהרי"צ) נ"ע

שנת חמשת אלפים שבע מאות וארבעים לבריאה

ת ו כ ן ה ע נ י נ י ם

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

ד בנין מזבח בלי בהמ"ק

ז בענין אכילת הבבליים (גליון יג)

ז בענין שלום בית (גליון יד)

 חילוק "הוכפל בו כי טוב" שבין יום ג' ויום ו'

ח (גליון יז)

נ ג ל ה

ט בענין חצי שיעור וחצי מלאכה (גליון יד)

 חציין בחצי פרוטה וחציין בחצי פרוטה

יג (קידושין ז, ב)

יד בענין שומא (קידושין ז, א (גליון יד))

ח ס י ד ו ת

טו בענין הוי' הוא האלקים

ה י כ י ת י מ צ י

טז היכי תימצי

יז התשובות ופתרונים לגליון יג

ל ק ו ט י ש י ח ו ת

א. בלקו"ש פ' ייחי ש.ז. בסופו כתב יז"ל: ועפ"י הנ"ל קומט אויס, לכאורה, אז דאס איז אויך א נפק"מ להלכה - אין א פאל ווען ס'איז דא א גלעכקייט צו בויען נאר א מזבח אויף צו מקריב זיין קרבנות און ניט דעם גאנצן ביהמ"ק: לדעת הבבלי -ת"א- איז יש מקום לומר אז מ'זאל בויען א מזבח אויף מקריב זיין קרבנות, היות אז מען קען גלייך מקיים זיין די מצוה פון הקרבת הקרבנות (כאטש עס איז ניט קיין קיום המצוה בשלימות, וויבאלד ס'איז ניטא קיין בית); משא"כ לדעת הירושלמי -תיב"ע- דארף מען ווארטן מיט הקרבת הקרבנות ביז מען וועט בויען דעם מקדש, ווארום מ'דארף האבן אז די הקרבת הקרבנות על המזבח זאל זיין בשלימות יותר (ע"ד הנ"ל סעי' יו"ד - אז דוקא הבבליים אוכלין אותו כשהוא חי), עכ"ל.

והנה הרמב"ם בפ"א מהל' ביאת המקדש ה"ז כתב: "כל כהן שיודע מאי זה משמר הוא ומאיזה בית אב הוא ויודע שבתי אבותיו קבועים בעבודה היום אסור לו לשתות יין כל אותו היום. הי' יודע מאי זה משמר הוא, ואינו מכיר בית אב שלו, אסור לו לשתות כל אותה שבת שמשמרתו עובדין בה. לא הי' מכיר משמרתו ולא בית אבותיו הדין נותן שאסור לו לשתות יין לעולם, אבל תקנתו קלקלתו, והרי הוא מותר לשתות חמיד שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו" עכ"ל. ומשיג עליו הראב"ד "א"א, כמה דבריו חלושים וקלושים, וכי כשיבנה בית המקדש לא יהי' שם מצרף ומטהר ומודיע המשמרות הראויות ושבתם ויומם ואי זה שהות יהי' שם לקביעותם" ע"כ.

וכתב ע"ז בספר מרכבת המשנה שם, שאין קושייתו של הראב"ד קושיא מכרחת לפי מה דזקיי"ל בעירובין (מג, ב) דעכ"פ אתי אליהו לבית דין הגדול יום אחד קודם ביאת המשיח, ויהי' ידוע בירושלים מקום המקדש, והכהנים הרחוקים מירושלים בלאו הכי לא חזו לעבודה בו ביום מחמת דרך רחוקה וכו'. ולפי זה לכאוף אין מקום לחשש בנין בית הבחירה. ובהכרח הא דאמר הש"ס כל כהן שמכיר משמרתו, שחוששין שיבנה בית המקדש, היינו שהמלכויות יתנו רשות לבנות מזבח להקריב קרבנות, ולפי"ז עדיין לא יהא מצרף ומטהר ושפיר קאמר רבינו שאינו יכול לעבוד עד שיתקבצו הכהנים ויקבעו לעצמם משמרות וכו' עיי"ש. ועי' ג"כ בכס"מ שם שכתב בא' מתירוציו: ועוד שדעת רבינו שבלא בנין בית המקדש אפשר להקריב קרבנות כמ"ש בפ"ו מהל' בית הבחירה עיי"ש, היוצא מדבריהם דדעת הרמב"ם

דמה שאמרו בגמ' דאסור לשתות משום "מהרה יבנה המקדש", לאו דוקא ביהמ"ק, דאז יהי' מצרף ומטהר, אלא הכוונה לבנין מזבח להקריב קרבנות, ואז עדיין לא יהי' מצרף ומטהר, ולכן מותר.

ועי' בספר גבורת ארי תענית יז, א דאיתא שם, כהן בזמן הזה שאינו מכיר משמרתו ומשמרת בית אב שלו ויודע שבתי אבותיו קבועין אסור לשתות יין כל השנה שמא יבנה בית המקדש וכו', והקשה שם דהרי לא נחלקו ר"א ור"י אלא אם בתשרי עתידין ליגאל או בניסן, אבל בשאר חדשים לא, וא"כ למה אסור לשתות יין כל השנה, ותירץ עפ"י דברי הירושלמי (פ"ה דמע"ש ה"ב) דבית המקדש עתיד להבנות קודם מלכות בית דוד עיי"ש, וזהו ג"כ ע"ד הנ"ל דאיך הכוונה לביאת משיח, אלא לבנין ביהמ"ק לפני ביאת המשיח ע"י מתן רשות של המלכות, אלא דלפי הרמב"ם אי אפשר לומר כן, דהוא פסק (בפי"א מהל' מלכים ה"ד) דהמלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה לממשלה הראשונה ובונה המקדש וכו' (ובבבלי לא הוזכר כשיטת הירושלמי) ולכן מפרשים לשיטתו דהכוונה היא לבנין המזבח. (וראה לקו"ש ח"ה עמוד 149, ובחלק ח' עמוד 358 ועמוד 361, במה שכתב במקור הרמב"ם דמשיח בונה ביהמ"ק, עיי"ש), (עוד תירץ בגבורת ארי שם דמתי פליגי ר"א ור"י אם בניסן או בתשרי עתידין להגאל, דוקא כשהוא "בעתה" אבל כשהוא "אחישנה" אין לו זמן קבוע עיי"ש).

והנה במה שהקשה במרכבת המשנה הנ"ל דאיך אפ"ל דהכוונה לביאת משיח, הרי מבואר בעירובין דאליהו הנביא בא יום אחד לפני ביאת משיח, אפ"ל עפ"י מ"ש בכו"פ יו"ד סי' ק"י סוף בית הספק, (מובא בלקו"ש ח"ח ע' 323) דהא דאמרינן דההכרח שאליהו יבוא מקודם זה רק בגאולה של "בעתה" כשהכל מתנהג בסדר הקבוע, ואז ג"כ הסדר דאליהו בא מקודם, אבל בגאולה של "אחישנה", בזה אין תנאים לעיכובא ויכול לבוא משיח קודם אליהו, אלא דכותב שם דגאולה דאחישנה בעוה"ר לא שכיחא וכו' עיי"ש.

והנה לפי ביאור הנ"ל, ולפי מ"ש בהשיחה בהחילוק בין בבלי לירושלמי יש מקום לבאר ג"כ פלוגת הרמב"ם והראב"ד, דהרמב"ם סב"ל כשיטת הבבלי, שבונים מזבח להקריב קרבנות מיד, גם בלי ביהמ"ק, אף שקיום המצות אינה בשלימות בלי בית, ולשיטתו מפרש דזהו הכוונה גמ' דאסורין בשתיית יין דשמא יבנה המקדש כנ"ל, שיבנו מזבח להקריב קרבנות, ואיך האיסור משום הגאולה ד"אחישנה" - דאז לא יבוא אליהו הנביא מקודם, דזה לא שכיחא כ"כ, כנ"ל בכו"פ, ולכן שפיר פסק דתקנתו קלקלתו, ומותר לשתות תמיד כיון שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב

שלו ובמשמרתו כנ"ל, אבל הראב"ד סב"ל כשיטת הירושלמי, דאין בונים מזבח לפני בית המקדש, כיון שחסר השלימות בקיום המצוה, ולכן מוכרח לפרש דהאיסור דשתיית יין הוא משום שמא יבוא משיח באופן של "אחישנה" ויבנה בית המקדש, ויהי תומ"י מצרף ומברר וכו', ולכן הקשה על הרמב"ם וסב"ל דאף אם אינו יודע משמרתו וכו' צריך לאסור לאסור בשתיית יין.

ואין להקשות על ביאור הנ"ל של הכס"מ והמרכבת המשנה, דאין אפשר לומר דהכוונה היא למזבח, כשכתוב הלשון "מהרה יבנה בית המקדש" דעי' בספר דרישת ציון (לרצ"ה קלישר) מאמר קדישין אות ט, דקאי שם על הגמ' סוכה מא, א דמשחרב ביהמ"ק התקין רבנן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור מ"ט מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר מזרח וכו', ומפרש שם בארוכה דהכוונה היא לבנין המזבח להקריב קרבנות לפני ביאת משיח עיי"ש, ובתוך דבריו כתב וז"ל: דמצינו לשיטת הרמב"ם, דגם מזבח לבד קרוי מקדש, דבפרק ו' מהל' בית הבחירה השיג הראב"ד על הרמב"ם דמחלק בין קדושת ארץ ישראל לקדושת המקדש, והעיר ומשיג מהא דאם אין מקדש ירקב, (מסכת מעשר שני פ"א מ"ה ובכ"מ) וכתב המשנה למלך שם (הל' י"ד) דהרמב"ם וכן הטור (סי' של"א) סבירא לי' דתליא רק במזבח דומיא דבכור דאי אפשר לאוכלו בלי מזבח, עיי"ש. ולפי"ז הא דאמרינן אם אין מקדש ירקבו, היינו אם אין מזבח שקרוי מקדש, וא"כ הא דאמר בסוגיא דידן "מהרה יבנה המקדש" היינו מזבח... וכן איתא בהדיא בכפות תמרים (דף לד, ב ד"ה ואפשר) דמקדש היינו מזבח ועבודה ע"כ, וא"כ גם בהנ"ל לגבי איסור שתיית יין אפשר לומר כן.

אלא דלאידך גיסא, לפי מה שמבואר בהשיחה יש לפקפק בכל הנ"ל, דהרי מבואר בסעי' א' דהלשון שבתרגום אונקלוס "ובאחסנתי" יתבני מקדשא קאי על המזבח שהוא מקום מקודש לדמים, אבל בתרגום יונתן בן עוזיאל, שלשונו הוא "ובאחסנתי" יתבני בית מקדשא" הכוונה הוא לבית המקדש ממש, ולפי"ז ובן דאין ראי' כלל מהא שפירשו "אם אין מקדש ירקב" דקאי על המזבח, למה שמבואר בגמ' - הן בתענית, והן בסוכה - "מהרה יבנה בית המקדש" דזהו מזבח, דאדרבה מלשון זה משמע דהכוונה היא לבית המקדש ממש, לא כמ"ש במרכבת המשנה, ובספר דרישת ציון.

ועי' במאירי תענית יז, א ובשפת אמת שם, וכן בערוך לנר סנהדרין כב, ב במה שכתבו לתרץ שיטת הרמב"ם,

דאינו מדבר כלל אודות זמן הזה, אלא לזמן שביהמ"ק הי' קיים, ועי' ג"כ במרגליות הים סנהדרין שם אות יא, ועי' ג"כ בצפע"נ על הרמב"ם שם שביאר שיטת הרמב"ם באופן אחר, מצד דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו עיי"ש. ועי' בלקו"ש חלק ב' עמוד 618, דמשמע שמפרש שיטת הרמב"ם לזמן הזה, והפי' ג"כ ב"שמא יבנה בית המקדש" היינו ביאת המשיח כפשוטו.

ועיי"ש עוד בספר דרישת ציון בהוספות למאמר קדישין אות ג' בענין זה.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ב. במ"ש שם בסעי' י' בנוגע לאכילת הבבלים, אכתי צריך לעיין יותר במה שכתבו התוס' (שם מנחות ק, א ד"ה ששונאין) וז"ל: ומה שמזכירין אותם לגנאי על שאוכלין את השעירים חיים אע"ג דמצוה קעבדי שלא יבואו לידי נותר, לפי שהרגילו עצמם כמו כן לאוכלם חיים אף בכל השנים דמיחזי כרעבתנותא עכ"ל, דמשמע מזה דגם בכל השנים (אף כשיוהכ"פ לא חל בע"ש) היו אוכלים השעירים חיים (וראה בגליון יג סי' א), דאין מתאים בזה הביאור שבהשיחה דאוכלין אותו חי מצד מעלת הזריזות וכו', דלכאור' הי' להם להמתיך לצלות וכו' בכדי לקיים מצות אכילה, דכן צוותה התורה בהדיא לאוכלם באופן של למשחה-לגדולה, אלא דבאמת דברי התוס' גופא אינם מובנים דלמה צ"ל דהחסרון הוא דמיחזי כרעבתנותא, והי' אפ"ל דהזכירו אותם לגנאי כי בכל השנים לא קיימו מצוות אכילה, וכפי הציווי דלמשחה-לגדולה? ועי' רש"ש שהקשה כן, וצ"ב.

הנ"ל

ג. בנוגע למה ששאל הרב פ.ק. שי' בגליון י"ד סעי' ג' עיי"ש, הנה ראשית כל יש להעיר בכללות הדבר, דמעולם לא כתבתי בגליון י"א שזהו "קושיא" על השיחה, אלא דאדרבא, דאף דעפ"י השיחה לכאור' י"ל דגם בימות החול נאמר דשלום בית עדיף, כיון דשלום בית אינו בגדר המצוה, והבאתי ע"ז שבשו"ת הלכות קטנות (למהר"ר יעקב חאגיז, שהי' מגדולי האחרונים וכו') (ראה אודותיו בשם הגדולים)) מסתפק בדבר דדילמא גם בימות החול אמרינן כן, מ"מ הרי כתב ע"ז הגר"י ענגל (בספרו ציונים לתורה) דלא מצינו כן בשום מקום, וע"ז כתבתי שם לבאר טעם הדבר מה שי"ל בדא"פ, למה אין זה בימות החול לפי הביאור שבהשיחה, וא"כ אם יש לו להרב הנ"ל ביאור אחר, אדרבה ואדרבה וכו', ויגדיל תורה ויאדיר.

- ובנוגע -

ובנוגע לגוף הדבר במה שכתב, אינו רואה שום הכרח כלל לומר דלדעת הרמב"ם אין הענין דשלום ביתו אלא ביום השבת, דמ"ש שם "דא"כ גם בכל השנים ידליקו נרות גם בימות החול משום שלום ביתו", איני מביין כלל, דהרי לשיטת הרמב"ם לא תיקנו נרות כלל משום שלום ביתו אפי' ביום השבת, וכמבואר בהשיחה בארוכה, וא"כ איך יתקנו להדליק נרות בימות החול משום שלום ביתו, ולאידך גיסא בנוגע בפועל, הנה לשיטת הרמב"ם מי אומר דאין מדליקים לעצמם נרות בביתם משום שלום ביתו, וכיון דמ"מ אמרינן בנוגע לשבת חנוכה, דנר ביתו ונר חנוכה נר ביתו קודם משום שלום בית, כיון דאם ידליק נר חנוכה יחסר הענין דשלום בית, ולכן מצד הגדר דנר חנוכה גופא אמרינן דשלום בית עדיף, א"כ גם בימות החול שיך לומר כן, דאם יש לו לנר בית או לנר חנוכה, הנה מצד נר חנוכה גופא נאמר דשלום בית עדיף, וע"ז כתבתי שם מה שי"ל בדא"פ וכו' עיי"ש. ובגוף הסברא שלו צ"ע אם בחול כשאפשר להכשל בעץ או באבן אין קפידה בזה.

הנ"ל

ד. בקובץ שו"ת התלמידים חוברת יז (תשל"ט) שאלתי משיחות קודש תשי"א בהשיחה הראשונה של ר"ה, וז"ל:
"ידוע אשר הקביעות דר"ה אפ"ל רק בימי בגה"ז וכמאמר לא אד"ו ראש... כי ימים אלו - ימי אד"ו - הם מקו החסד, יום א' הוא ספי' החסד יום ד' הוא ספי' הנצח ענף החסד, וגם יום ו' הכפל בו כי טוב שמורה על החסדים, ולהיות שר"ה הוא המשכת מלכותו ית' ע"י הקבלת עול דוקא לכן קביעתו ג"כ בימים... ביום ב' שהוא ספי' הגבו', יום ה' שהוא ספי' ההוד ענף הגבו' או לכה"פ ביום ג' שהוא ספי' הת"ת קו האמצעי אבל לא בימים שמורים על החסד עכ"ל.

ולכאוף צ"ל מהו החילוק בין יום ג' ליום ו' הרי יום ג' ג"כ הוכפל בו כי טוב, ויום ו' הוא ג"כ בקו האמצעי.

ויש לתרץ ממה שכ"ק אד"ש הסביר בש"פ ויצא ש.ז. ההפרש בין ה"הוכפל בו כי טוב" של יום ג' וה"הוכפל בו כי טוב" של יום ו' וז"ל (כבהנחות הת' סעיף ה'): בנוגע צו דעם וואס אין יום שלישי שטייט ב"פ כי טוב, זאגט רש"י: שלא הי' נגמר מלאכת המים... ובג' שנגמרה מלאכת המים והתחיל וגמר מלאכות אחרות כפל בו כי טוב שני פעמים אחת לגמר מלאכת השני ואחת לגמר מלאכת היום", (וממשיך שם) "וואס דערפון איז פארשטאנדיק אז דער אויפטו פון יום השלישי איז אז דעמולט איז מען מתקן די עבר"

- המעלה -

המעלה של הוכפל בו כי טוב שביום ו' הוא מסביר בסעי' ג' שם וז"ל: דערפון איז פארשטאנדיק אז די מעלה פון יום ששי לגבי יום שלישי אין דעם הוכפל בו כי טוב איז אז דער ענין פון טוב לשמים און טוב לבריות דארף געטאן ווערן אין אן אופן פון תענוג (וויבאלד אז דאס איז ערב שבת (ע"ש באריכות) עכ"ל.

וא"כ אז לכאוף יכולים להסביר שה"הזכפל בו כי טוב" של יום ג' זה לא ענין מצ"ע אלא שהוא מתקן את יום ב' משא"כ ביום ו' שאצלו הב"פ "כי טוב" זה דבר מצד עצמו ובשביל זה הוא מביא בהשיווה דר"ה (תשי"א) "וגם יום ו' הוכפל בו כי טוב שמורה על החסדים.

צבי יוסף שפאלטער
תות"ל - כפ"ח

נ ג ל ה

ה. - המשך מהגליון הקודם -

והנה לפי פני השני של חזי לאיצטרופי שזה רק סימן מובן שא"א להקשות שיהי' אסור עקירה מדין חזי לאיצטרופי כי כאן זה לא שייך כלל (כי שם זה שייך כי זה שתי אכילות, משא"כ כאן זה מעשה אחת ובעקירה זה מתחיל ונגמר בהנחה) אבל לפי הפי' הראשון שחזי לאיצטרופי הפי' הוא שיכול לבא לידי איסור א"כ לכאוף קשה שגם כאן יהי' אסור בעקירה כיון שיכול לבא לידי הנחה.

אמנם גם לפי הפי' הראשון אין זה קשה דהנה התוס' יומא דף ע"ד ע"א הקשה למה צריכה הגמ' לומר כאן הטעם שחצי שיעור אסור משום שזה חזי לאיצטרופי הלא לקמן דרשינן זאת מהפסוק כל חלב לרבות חצי שיעור ומתרץ התוס' שאם לא הי' הטעם של חזי לאיצטרופי היינו דורשים את הפסוק לדרשה אחרת, ע"ש, אבל כיון שיש לנו סברא ע"כ דורשים את הפסוק לחצי שיעור א"כ אנו רואים שאף שיש לנו סברא לאסור מ"מ א"א לאסור עדיין בלי שיש ע"ז פסוק, (דאל"כ הי' צריך התוס' להקשות למה לנו קרא הלא יש סברא) וא"כ עיקר הדרשה היא מהפסוק, אבל מסברא לבד לא היינו אומרים שזה אסור אף שיש לנו סברא וא"כ שוב מתורץ לנו כאן שרש"י כתב שזה אסור רק מדרבנן דאף שגם כאן יש לנו הסברא של חזי לאיצטרופי מ"מ מהסברא לבד א"א לאסור, ולאסור בגלל הפסוק א"א כאן כי אין כאן דומה לפסוק כי הפסוק מיירי בחצי שיעור וכאן זה חצי מלאכה.

- והנה -

והנה הרמב"ם פי"ב מהלכות שבת ה"ט כתב וז"ל אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא כשיעור המועיל מרשות היחיד לרשות הרבים וכו' ויעקור מרשות זו ויניח ברשות שני' אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר או שהוציא פחות מכשיעור פטור, וכו' עכ"ל. והנה מהרמב"ם הזה אנו רואים שהוא מערבב את הדין של חצי שיעור (חצי ברוגרת) עם הדין של חצי מלאכה (עקירה בלי הנחה) ואם נאמר שהרמב"ם סובר כמו רש"י שגם בשבת יש איסור של חצי שיעור א"כ מוכח מהרמב"ם שהוא סובר שיש איסור מן התורה גם בחצי מלאכה, וכך כתב המל"מ פי"ח מהלכות שבת ה"א מפורש, על הרמב"ם שהוא סובר שיש איסור מן התורה בחצי שיעור בשבת, וא"כ לפי דבריו יוצא שגם עקירה בלי הנחה הוא אסור מן התורה, אמנם בשם החכם צבי הביא שם שהוא סובר שכיון שאיסור של חצי שיעור לומדים מכל חלב וא"כ זה איסור רק שם אבל בכל התורה כולה אין איסור של חצי שיעור, ע"ש, (וצ"ל שאין כוונתו שאיסור חצי שיעור הוא רק בחלב כי גם באכילת יוה"כ אנו אומרים שחצי שיעור אסור, וכך לענין חמץ בפסח, אלא כוונתו היא שרק לענין אכילה אנו אומרים כן ולא לשאר דברים, עי' שפ"א וכך מוכח מלשון החכם צבי שכתב אבל התולש שער אחד בנזיר או שבת ולא הזכיר שם שאר עניני אכילה, ודו"ק) ולפי החכם צבי הוא משום יותר שאין איסור מן התורה בעקירה לבד וזה שהרמב"ם כתב זאת יחד עם חצי ברוגרת כי גם חצי ברוגרת אינה אסורה רק מדרבנן וכך כתבו בספר הקובץ לפרש כן את הרמב"ם שהוא סובר שאין איסור חצי שיעור בשבת.

אמנם לכאורה א"א לפרש כן את הרמב"ם דהנה בפ"א מהלכות גזילה כתב הרמב"ם שיש איסור גזילה על פחות משה פרוטה והמ"מ ביאור שם שזה מדין חצי שיעור, ואם נאמר כמ"ש החכם צבי א"כ אין שם איסור של חצי שיעור וכל האיסור של חצי שיעור הוא רק באכילה וא"כ ע"כ שהרמב"ם סובר שיש איסור חצי שיעור גם בשאר איסורי תורה, וא"כ למה כתב הרמב"ם את דין פחות מכשיעור יחד עם הדין עקירה בלי הנחה שבפשטות זה אסור רק מדרבנן כמ"ש רש"י.

אמנם מלשון הרמב"ם משמע שהוא סובר שחצי שיעור בשבת הוא רק מדרבנן שכתב כאן שהוציא פחות מכשיעור פטור, ובפ"א ה"ו כתב הרמב"ם עצמו שכל מקום שכתוב כאן (בהלכות שבת) פטור הוא אסור רק מדרבנן, וא"כ צ"ל כיון שהרמב"ם סובר שאיסור חצי שיעור ישנו גם בשאר איסורי תורה ולא כהחכם צבי וא"כ למה הרמב"ם סובר שחצי שיעור בשבת אינו אסור אלא מדרבנן.

והנה על הרמב"ם י"ל שהוא סובר כמו הרשב"ם בכ"ב
נה, ב (מובא כאן באחרונים) וז"ל שם במסכת שבת תנן
המוציא אוכלין חייב בגרוגרת דבשבת מלאכת מחשבת אסרה
תורה ולא חשיב הוצאת דבר מאכל חשוב בפחות מגרוגרת,
עכ"ל, וצ"ל למה לו להרשב"ם לומר שחצי גרוגרת בשבת
איך חטאת משום שאין זה מלאכת מחשבת, יאמר מפני שאין
שם שיעור המועיל וזה רק חצי שיעור, וכמו שיש חצי שיעור
בכל התורה כולה אותו דבר הוא גם בשבת והנה בפשטות
י"ל דרצה להסביר בזה שבחצי שיעור בשבת אין אפי"ו איסור
מן התורה וזה אסור רק מדרבנן כיון שבשבת נוסף לזה
שזה רק חצי שיעור (שמטעם זה הי' אסור מן התורה מדין
חצי שיעור) שאין זה מלאכת מחשבת ולכן מן התורה זה
יותר לגמרי ואינו אסור אלא מדרבנן, אבל אין זה מסתבר
שזה הי' כוונת הרשב"ם דדבר זה לא הי' הרשב"ם צריך
לכתוב בב"ב שאין שם מיירי מדיני שבת וכיון שכתב זאת
שם משמע שזהו עיקר הטעם שמשום זה מותר, חצי שיעור,
וצ"ל מאי שנא איסור שבת משאר איסורי שבתורה שיש בהם
דין של חצי שיעור ובשבת אין צריך להגיע שזה לא אסור
משום שאין זה מלאכת מחשבת.

וי"ל שהרשב"ם סובר שזה שיש בשבת הדין של מלאכת
מחשבת אין זה קולה בשבת משאר איסורי תורה אלא שזהו
ההגדרה של מלאכת שבת ז"א שמאחי מלאכת שבת הוי מלאכה
אם זה מלאכת מחשבת וכל שהיא מלאכת מחשבת היא עושה
אותה למלאכה אף שאם נסתכל על מעשה המלאכה י"ל שיש
כאן חסרון במעשה מ"מ כיון שבמעשה החסרה הזאת שעשה
עשה מלאכת מחשבת הוי זה מלאכת שבת והוא חייב, ודבר זה
אפשר ללמוד מהגמ' בב"ק ס' ע"א דאיתא שם ת"ר ליבה
וליבתה הרוח אם יש בליבויו כדי ללבוטה חייב ואם לאו
פטור ומקשה בגמ' אמאי להוי כזורה ורוח מסייעתו וכו'
רב אשי אמר כי אמרינן זורה ורוח מסייעתו ה"מ לענין
שבת דמלאכת מחשבת אסרה תורה אבל הכא גרמא בעלמא הוא
וגרמא בנזיקין פטור, עכ"ל הגמ'. והנה מהגמ' הזאת
מפורש שאף שהמעשה שעשה אפשר לקרות לזה רק גרם כי הוא
רק גרם שהמעשה יעשה אבל לא הוא עשה את המעשה ומ"מ
לענין שבת הוא חייב כיון שנעשתה בזה מחשבתו, א"כ
רואים שאיפה שנעשתה מחשבתו הנה אף שחסר במעשה מ"מ הוא
חייב בזה לענין שבת דכיון שזה מלאכת מחשבת הנה המחשבה
עשתה זאת למלאכה אף שחסר כאן במעשה, וא"כ י"ל שפיר
שבשבת לא שייך כל הענין של חצי שיעור דאם בחצי שיעור
היתה נעשית מחשבתו הי' חייב ע"ז בשבת כיון שזה מלאכת
מחשבת ולכן כתב הרשב"ם הטעם שבחצי גרוגרת הוא פטור
כיון שאין זה מלאכת מחשבת וי"ל שסברת הרמב"ם היא כמו
סברת הרשב"ם ולכן הוא סובר שבחצי שיעור בשבת אין

איסור מן התורה כיון שאין זה מלאכת מחשבת, ולפי"ז מובן שפיר מה שהרמב"ם מערבב חצי שיעור עם עקירה בלי הנחה דלכאוף אף ששניהם אינם אסורים מן התורה מ"מ אינם דומים שזה חצי שיעור וזה חצי מלאכה אבל לפי ההסבר שחצי שיעור בשבת חסר במלאכת מחשבת א"כ גם חצי שיעור אינה מלאכה ולכן מערבב אותם הרמב"ם יחד.

ויש עוד להביא ראיה שהרמב"ם סובר שעיקר המלאכה בשבת נעשית ע"י היא מלאכת מחשבת, דהנה בדף ג' ע"א ממעטינן בגמ' זה עוקר וזה מניח "מבעשותה" אחד שעשה חייב אבל שנים שעשו פטורים ולקמן דף צ"ג ע"ע בתוס' ד"ה חד כתב וז"ל וזה כתב אות אחת ובא חברו וכתב אות שני' לא איצטריך קרא אלא אהוצאה דהוה אמינא אהכנסה והוצאה קפיד קרא וליחייב אפי' בלי הנחה, עכ"ל, א"כ רואים מהתוס' שלמעט מהפסוק שייך רק אם אפשר לומר שאחר עשה מלאכה שלמה אבל בכתב אות אחת שודאי עשה חצי מלאכה לא שייך למעט מהפסוק כי זה פשיטה שהוא פטור.

אמנם בפיה המשניות להרמב"ם על המשנה הראשונה כתב וז"ל והעיקר השני כי כשיתחיל אדם מלאכה בשבת ולא גמר אותה ובא אדם אחר וגמר אותה מלאכה בענין שאילו גמר אותה הראשון היתה מלאכתו גמורה שניהם פטורים לפי שהמלאכה בגמרה משניהם ולא עשה אחד מהם מעשה גמור וזה מה שאומר בגמ' יחיד העושה אותה חייב, שניהם, פטורים, והרמיזה ע"ז ממאמר השי"ת בעשותה אחת, ואמרו העושה את כולה ולא העושה את מקצתה, והדמיון ע"ז אם כתב שמעון א' ביום השבת ובא ראובן וכתב ב' אעפ"י שנגמר השם משניהם יחד וזהו שתי אותיות והוא שעור הכותב אעפ"כ שניהם פטורים, עכ"ל. והנה רואים שהרמב"ם חולק על התוס' וסובר שגם כשעשה רק חצי דבר ורק שע"י שניהם נגמר דבר שלם צריכים לטעם זאת מהפסוק ולכאוף הלא התוס' צודקים כיון שעשה רק חצי דבר איך נוכל לחייבו הרי לא עשה מלאכה שלימה אבל לפי מה שכתבנו שהמחשבה עושה את המעשה למלאכה א"כ אם נעשית המלאכה ע"י שניהם הרי נעשית מחשבתו והי' מקום לחייב כאן אף שעשה כאן רק חצי מעשה כיון שנעשית מחשבתו הרי הי' כאן מלאכת מחשבת והי' מקום לומר שיהי' חייב ולכן צריכים לטעם זאת מבעשותה יחיד שעשה חייב אבל שנים שעשו פטורים דדוקא איפה שע"י מעשיו לבד נגמרה מחשבתו הוא חייב אבל כשהמעשה נגמרת ע"י שני בני אדם פטורים.

ועי' רמב"ם הלכות שבת פי"ב ה"ב המכבה כל שהוא חייב אחד המכבה את הנר ואחד המכבה את הגחלת של עץ אבל

המכבה גחלת של מתכת פטור ואם נתכוין לצרף חייב שכן לוטשי ברזל עושים מחממים את הברזל עד שיעשה גחלת ומכבין אותו במים כדי לחממו, וזהו לצרף שהעושה אותו חייב והוא תולדת מכבה וכו' עכ"ל וע"ש במ"מ שכתב וז"ל ומדברי רבנו שכתב שהכל תלוי בכוונתו נראה שכל שאינו מתכוין אין ראוי לומר כן פסיק רשי" ואלא ימות הוא ולחייב מפני שכשהוא מתכוין הוא עושה מלאכה וכשאינו מתכוין אין בו מלאכה כלל שהרי אינו רוצה לעשות ממנו כלי דומה לקטימת קיסם שהזכרנו בפ"א שכל שאינו קוטמו לחצוץ בו שיניו אעפ"י דראוי לכך בקטימתו פטור ואפ"י לר"י המחייב בדבר שאינו מתכוין עכ"ל, והביאור הפשוט בהמ"מ דיש דברים שעצם המעשה הוא המלאכה ואז כשעושה את הדבר אף שאינו מכווין לעשות את הדבר הזה אלא דבר אחר אבל מ"מ כיון שבהכרח שע"י עשייתו יעשה גם הדבר הזה וא"כ יודע הוא שהדבר הזה יעשה הוי זה מלאכת מחשבת וחייב, אבל יש דברים שעצם עשייתם אינה מלאכה כמו לכבות גחלת של מתכות ורק שאיפה שחושב זאת לצרף רק אז זה נעשה המעשה הזאת מלאכה אז אם אינו מכוין לצרף אינו חייב כלל כיון שלא עשה מלאכה כלל וא"כ גם כאן אנו רואים הסברא שכתבנו שאף שעצם המעשה אינה מלאכה מ"מ ע"י מחשבתו נעשה זה למלאכה, וא"כ י"ל גם בחצי שיעור כך שאף שאם היינו דנים על עצם המעשה הי' כאן החסרון של חצי שיעור אבל כיון שהוא מחשב זאת אז נעשה המעשה הזאת למלאכה וחייב עלי' משום מלאכת שבת ולכן מדברים הרשב"ם והרמב"ם שכל חצי שיעור בשבת אין לזה חשיבות נמצא שחסר כאן במלאכת מחשבת ולכן הוא פטור. (ומצאתי הסברא הזו כבר כתובה בתו"ח וכן הראי' מבב"ק דף ס' כתובה שם, והוא רוצה ליישב שם עוד רמב"ם עם הסברא הזאת, וע"ש).

הרב אליהו יחזקאל סטוליק

- ר"מ בישיבה -

ו. ברש"י קידושין ז, ב ד"ה פסקה: והוה לי' כמקדש לחצאין ע"כ ובתוס' ר"י הזקן פי': והואיל ואמר חצי פרוטה לא אמר כלום ע"כ. ולכאוף צ"ל דלמה לא פי' רש"י בפשטות שיש חסרון, דחצי פרוטה לאו כלום הוא וכמ"ש בתוס' ר"י.

ולכאוף יש להקשות על הגמ' גופא לקמן שני חציין בפרוטה מהו הכא ודאי בחד זימנא קאמר לה וכו', ולכאוף איך אפ"ל שיהי' קידושין דכיון דרוצה לעשות שני קנינים בפרוטה אחת נמצא דכל קנין הוה בחצי פרוטה ובודאי אינה מקודשת? אלא דבזה אפשר לתרץ כמבואר לקמן בתוד"ה שתי, דאח אב מקדש ב' בנותיו בפרוטה אחת אי אזלינן רק בתר האב (ולא בתר הבנות) בודאי הוה קידושין אף דלפועל

- בקנה -

מקנה ב' בנות, ועכצ"ל דפרוטה אחת מספיק לב' קנינים, כי הוא כאילו מוכר ב' שדות כפרוטה אחת דכל הפרוטה נחשבת לכל אחד מהשדות, ולפועל יש לו דעת מקנה ע"י פרוטה זו להקנות ב' בנות וכל השאלה שם אי אזלינן בתר הבנות היינו דדילמא כחו של האב הוא רק מצד שליחות שחידשה התורה דנעשה שלוחם בע"כ (עי' ריטב"א לעיל ג, ב) וסוכ"ס לא עדיף שליח מהמשלח, מיהו כ"ז בב' בנות אבל כאן בנ"ח חצאים אף שהם ב' קנינים, מ"מ כיון דאינו אלא אשה אחת שפיר מספיק בפרוטה שלימה לב' קנינים. אבל לעיל דאומר בפירוש חציין בחצי פרוטה, ואי נימא פסקה הרי אמר בפירוש דרוצה שהקנין יהי' בפחות משו"פ וא"כ הי' לו לרש"י לומר שזהו החסרון.

ויובן זה עפ"י מ"ש בקו"ש כאן לבאר פלוגתת הרמב"ם והראב"ד דהרמב"ם מפרש לעיל מונה והולך דרך עושה חשבון דנמצא שחציין בחצי פרוטה וכו' אבל הוא עושה קנין אחד, או פסקה היינו שרוצה ב' קנינים, ושאלה הד' שם היא דבודאי רוצה ב' קנינים אלא כיון דזהו בבת אחת דילמא אין זה חסרון בחצי אשה דכל החסרון דחצי אשה היינו מטעם שיור שמשיר בקנינו וחצי' נשאר פנוי, אבל הכא דבבת אחת קונה כולה שפיר, או החסרון דחצי אשה הוא במעשה הקידושין דפעולה לחצי אשה אי"ז מעשה קידושין כלל ולכן אף אם הוא בבת אחת אינה מקודשת.

ובזה מובן פסק הרמב"ם (בפ"ג מהל' אישות ה"י) דבב' איבעיות לעיל פסק דמקודשת כי שם נקטינן דמונה והולך וכוונתו לקנין אחד אבל אח"כ בב' חציין בפרוטה כיון דודאי מתכוין לב' קנינים הוה זה נשאר בתיקו, ועייג"כ בתוס' ר"י הזקן.

- המשך יבוא אי"ה -

ח.י.ר.

- תלמיד הישיבה -

ז. מה שכ' הח' נ.ג. בגליון לד שבפדיון הבן הכהן אינו סומך דעתו, כי ירא שהאב ידבר עמו שיקבל באופן של לדידי שוי לי לא נהירא לי מכמה טעמים: א) מה פירוש שהוא ירא הרי הברירה בידו, ב) אם יקבל אז באופן של לדידי שוי לי יהי' צריך פדיון מחדש והמעות צ"ל בעין, ג) הלא הענין של לדידי שוי לי אינו מועיל רק אם באמת שוי לי' כמו רב כהנא דצריך סודרא ארישי' וכן בכל דבר שדרכו להתייקר בו כמוש"כ המפרשים וא"כ זה מילתא דלא שכיח שיהי' דרכו להתייקר שלא כפי מקח השוה. ובענין קושייתו לד' המקנה אליבא דתוס' - עי' בהמקנה על התוס' ד"ה אף שוה כסף, בא"ד לכאורה דומה דלא כר' יוסף שמקשה קושי' זו ועי' שם מה שמתרץ.

הרב פנחס קארף

- משפיע בישיבה -

ח ס י ד ד ת

ח. בשער היחוד והאמונה פרק ו' מבאר הפסוק כי הוי' הוא האלקים, וז"ל: וז"ש והשבות אל לבביך כי הוי' הוא האלקים פירוש ששני שמות אלו הם אחד ממש שגם שם אלקים המצמצם ומעלים האור הוא בחי' חסד כמו שם הוי' משום שמדותיו של הקב"ה מתיחדות עמו ביחוד גמור והוא ושמו אחד שמדותיו הן שמותיו וא"כ ממילא תדע שבשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד פי' שגם הארץ החומרית... היא אין ואפס ממש לגבי הקב"ה... מאחר שהוא ושמו אלקים אחד. ע"כ תוכן דבריו בהנוגע לענייננו.

ולכאוף צלה"ב לפי"ז למה הוא הסדר הפסוק כי הוי' הוא האלקים, ולא כי אלקים הוא הוי', דכיון שהפי' בהפסוק הוא (כלשונו) שגם שם האלקים המצמצם ומעלים האור הוא בחי' חסד כמו הוי' (ע"כ), והיינו כי אלקים הוא כמו שם הוי' לגבי'?

ועי' במאמר ד"ה שובה ישראל עד הוי' אלקיך ש.ז. אות ג' שמבאר דיש שני פירושים ועניינים בהוי' הוא האלקים: א) שגם הצמצום דאלקים הוא הוי', ולפי"ז הי' צ"ב גם כאן, אבל הפי' הב' הוא, שגם שם הוי' הוא רק בחי' אלקים וצמצוט לגבי עצמותו ומהותו ית' ולכן הוא הסדר הוי' (שלגבי עצמותו) הוא (כמו) אלקים - ולכן יש מקום לומר דהוי' הוא האלקים.

והנה בהשקפה ראשונה הי' יכול לומר ג"כ בשהיוה"א שיש כאן שני פירושים בהוי' הוא האלקים כמו שממשיך שם "משום שמדותיו של הקב"ה מתיחדות עמו ביחוד גמור והוא ושמו אחד שמדותיו הן שמותיו וא"כ ממילא תדע...". והיינו ש"והוא" קאי על עצמות ושמותיו ומדותיו - שם הוי' (חסד) ושם האלקים (גבורה) ונעשה כולה חד ולכן הוי' הוא האלקים (והאלקים הוא הוי') ולכן כנ"ל יש מקום לומר הוי' הוא האלקים.

אבל ממה שמסיים "מאחר שהוא ושמו אלקים אחד משמע שאין הפירוש כאן אין שהשני שמות מתיחדים זע"ז, אלא פי' הפסוק דהוי' הוא האלקים, ולפי הנ"ל צ"ב?

שניאור זלמן משה
דריזין

ה י כ י ת י מ צ י

- (א) הי"ת דבדבר הגזול, יכול לעשות בו מצוה, ואם הי' אותו דבר שלו, אסור לעשות בו מצוה?
- (ב) הי"ת איזה דבר שבשבת זו אסור משום איסור הוצאה, ובשבת אחרת מותר?
- (ג) הי"ת דאזלינן בממוץ אחר הרוב?
- (ד) הי"ת שהנבעלת, והיא יותר מג' שנים, שיכולה לחזור ולהיות בתולה?
- (ה) הי"ת דנאמן אדם על דבריו, ואם יש לו עד המסייע, אין מאמינים לו על דבריו?
- (ו) הי"ת דגזל איזה דבר ולא נתיאשו הבעלים, ומ"מ יצא בו ידי חובתו, אם עשה בו מצוה? (מאת התל"מ.מ.ש.).
- (ז) הי"ת בקריאת התורה שחרית שאי"צ לומר קדיש לפני קריאת מפטיר? (מאת התל"י.ב.ג.).
- (ח) הי"ת שאדם מישראל מצווה להניח תפילין בשבת?
- (ט) הי"ת שאין הלוח צריך לשלם חובו למלוה, אעפ"י שיש לו מעות לשלם?
- (י) הי"ת שיהא ישראל מותר לישא ב' אחיות בפעם אחד? (לפני חדר"ג).
- (יא) הי"ת שהאב הוא ממזר ובניו כשרים גמורים?
- (יב) הי"ת בבהמה אחת שחצי' אסורה משום טרפה, וחצי' מותרת?

תשובות ופירושים לגליון יג:

לשאלה א': אם לא התפלל מנחה בשבת צריך להתפלל במוצ"ש שתיים מבדיל בראשונה לשם חובת היום, ואינו מבדיל בשני' ולא הבדיל בראשונה צריך לחזור ולהתפלל, ואם לא הבדיל בשניהם יצא. (שו"ע או"ח סי' ק"ח סעי' י').

לשאלה ב': אם הפסיק תוך התפלה מחמת אונס שהי' המקום מטונף צריך לחזור לראש ואם הפסיק בלי אונס, א"צ לחזור לראש. (או"ח סי' פ"ז) (ע"י הת"י.ב. גאלדמאן).

לשאלה ג': יוהכ"פ מכפר על כולי' שיעורא, על פלגא דשיעורא לא מכפר. (כריחות יח, ב).

לשאלה ד': כלי חדש שלא טבל אסור לטבלו בשבת, וחקנתו שיתנו לעכו"ם במתנה ואז מותר להשתמש בו בלא טבילה. (או"ח סי' שכג).

לשאלה ה': אם אמר הברייתא דפיטום הקטורת, וחיסר אחת מכל סממני' חייב מיתה. (או"ח סי' קל"א).

לשאלה ו': מר"ח אב עד התענית אסור לאכול בשר ובסעודת ברית מילה ג"ת לאכול בשר, ואם שולחין לביתו אסור לאכול בשר. (או"ח סי' תקנ"א, מג"א ס"ק ל"ה).

לשאלה ז': אם אין לו אלא לנר שבת או לנר חנוכה דאמרינן שלום ביתו עדיף. (לקו"ש חנוכה ש.ז. הערה 31, לשי' הרמב"ם).

לשאלה ח': הדביק פת בתנור (ומיירי במזיד ובהתראה, עי' תוס' שבת ד, א ד"ה קודם) התירו לו לרדותו קודם שיבוא לאיסור סקילה, ואם לא עושה רדי' יתחייב סקילה ע"י שיבוא לידי איסור אפי'. (או"ח סעי' רנ"ד סעי' ו').

לשאלה ט': מקום שנהגו לעשות מלאכה בט"ב עושין ובכל מקום ת"ח בטלים וכל הרוצה לעשות עצמו ת"ח לענין זה עושה. (או"ח סי' תקנ"ד).

לשאלה י': המטביל ידיו אינו צריך לנגב ידיו. (או"ח סקנ"ח).

לשאלה יא': הי' לו בנים בגיותו ונתגיירו הוא והם ה"ז קיים מצוות פו"ר, אבל אם הי' לו בנים כשהוא עבד ונשתחרר הוא והם, לא קיים מצוה זו עד שיוליד אחר שנשתחרר (אבהע"ז סי' א' ועי' בית שמואל ס"ק י"ב, ועי' תוס' יבמות סב, א ד"ה הכל).

לשאלה יב': כזית פיגול ונותר וטמא שבללן זה בזה ואכלם פטור שא"א שלא יבטל אחד בחבירו בשעת לעיסה ובטיל בחבירו וליכא שיעורו בחבירו ומפני שאינו יודע איזה בטיל בחבירו הוה לי' התראת ספק, ומיירי מין במינו. (עי' זבחים עח, א).

לזכות

כ"ק אדמו"ר שליט"א

יחזק השי"ת בריאותו ויאריך ימיו ושנותיו בטובה ומתיקות
וינהיג את כל ישראל בכלל ואת אנ"ש בפרט בהצלחה מרובה
ויוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש

